

ВЕРБАЛЬНІ ТА НАОЧНІ МЕТОДИ В ТЕОРЕТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СПОРТСМЕНІВ

Львівський державний університет фізичної культури

У статті обґрунтовано значення та зміст вербальних та наочних методів в теоретичній підготовці спортсменів. Встановлено, що використання в теоретичній підготовці спортсменів груп вербальних та наочних методів обумовлене константами обсягу, ґрунтовності, інформативності незалежно від особистісних характеристик суб'єкта передачі знань. До групи вербальних методів належать ті, які безпосередньо та опосередковано впливають на теоретичну підготовленість спортсменів що пов'язане із об'єктивними чинниками та можливостями конкретних методів впливати на сприймання та усвідомлення спортсменами інформації. Наочні методи теоретичної підготовки пов'язані з показом сукупності прийомів, дій і засобів, за допомогою яких у спортсменів створюється розуміння образу предмета чи явища, яке вивчають та формують конкретне уявлення про нього.

Ключові слова: методи, вербальні, наочні, теоретична підготовка, спортсмени.

Зв'язок роботи з науковими темами та планами. Дослідження виконане згідно теми 2.8 «Удосконалення підготовки спортсменів в окремих групах видів спорту» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. (номер державної реєстрації 0110U000394) та ініціативної теми «Основи теоретичної підготовки в спорті» плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2013–2017 рр. (номер державної реєстрації 0113U000659).

Вступ. Відповідно до закономірностей навчально-тренувального процесу, в спорті актуальною є послідовність, за якою, передусім, формуються знання й уявлення, що реалізуються завдяки теоретичній підготовці, та надалі на їх основі – уміння та навички [1, 6, 7, 10].

Теоретичні знання, отримані на різних етапах багаторічної підготовки, належать до системи цінностей спортсменів, формують передумови успішного

становлення і підтримання рівня спортивної майстерності та гармонійного розвитку особистості [2, 3, 8, 9].

Разом із тим, аналізування наукової та методичної літератури виявило відсутність обґрунтування використання груп вербальних та наочних методів у теоретичній підготовці спортсменів.

Мета дослідження: обґрунтувати значення та зміст вербальні та наочні методи в теоретичній підготовці спортсменів.

Об'єкт дослідження: методи теоретичної підготовки.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової та методичної літератури й інформаційної мережі Інтернет.

Результати дослідження та їх обговорення. Під методом теоретичної підготовки розглядаємо спосіб досягнення мети з формування й усвідомлення системи спеціальних знань, спрямованих на забезпечення досягнення спортивного результату та особистісного становлення спортсмена. Вони реалізуються відповідно до існуючих зв'язків між учасниками процесу та досягаються організацією упорядкованої діяльності в межах багаторічної системи підготовки спортсменів.

Методи теоретичної підготовки визначаються наявністю об'єктивної та суб'єктивної частин. Перша з них обумовлена константами, що наявні за умов використання будь-якого із визначених методів, та незалежно від особистісних характеристик суб'єкта передачі знань (тренера). До них можна зарахувати обсяг, ґрунтовність, інформативність, науковість знань, особливості контингенту спортсменів тощо. Інша (суб'єктивна) частина методу ототожнюється із особливостями організації процесу передачі знань, зумовленими особливостями суб'єкта (тренера), конкретними умовами, що дає змогу виявляти особисту творчість, індивідуальний підхід тощо [6, 7, 8]. Таким чином визначено групи та окремі методи теоретичної підготовки.

Традиційне представлення в спортивній діяльності та свій розгляд мають групи вербальних та наочних методів.

Загальновідомі наукові дані пов'язані з тим, що до сукупності традиційних методів передачі інформації в різних сферах діяльності людини належать вербальні (словесні) та наочні методи. Широкий розгляд особливостей цих груп методів у спеціальній літературі дав можливість нам не зупинятися на їх деталізованій характеристиці та сконцентрувати увагу на особливостях представлення в системі теоретичної підготовки в спорті [4, 5].

До групи вербальних методів належать ті, які безпосередньо впливають на теоретичну підготовленість спортсменів (лекція, пояснення, розповідь, бесіда) та ті, які опосередковано впливають (вигук, підказка, вказівка, нагадування тощо). Такий умовний розподіл пов'язаний із об'єктивними чинниками (тривалість, ґрунтовність, інформативність тощо) та можливостями конкретних методів впливати на сприймання та усвідомлення спортсменами інформації [8, 9].

Можна стверджувати, що лекція (виклад великого за обсягом, складного за логічною побудовою інформаційного матеріалу), пояснення (тлумачення понять, явищ, принципів дій приладів тощо), розповідь (послідовне розкриття змісту нових знань), бесіда (виклад інформації в системі питання–відповідь) в аспекті передачі спеціальних знань спортсменам мають значно більший потенціал. Це пов'язано із тривалістю підготовки до введення інформаційного матеріалу, можливостями його постійної актуалізації та створення методичних рекомендацій із використання їх змісту в системі підготовки спортсменів із урахуванням етапів підготовки, індивідуальних особливостей спортсменів [6, 7, 8, 9].

Для сукупності вербальних методів теоретичної підготовки із безпосереднім впливом варто визначити окремі вимоги, які містяться в пізнавальній спрямованості, достовірності та науковій обґрунтованості, наявності яскравих прикладів, логіки побудови матеріалу тощо. Окрім цього, суб'єктивний компонент цих методів передбачає емоційне забарвлення, з наявністю елементів особистої оцінки і ставлення до змісту інформаційного матеріалу, культурою мовлення тощо [5, 9].

Виокремлено такі вербальні методи опосередкованого впливу: вигук (граматично неформлені слова, що синтаксично не залежать від інших слів), підказка (спрямування на якусь думку, вчинок, дію тощо), вказівка (керівна настанова або порада) та нагадування (відновлення в пам'яті подій, явищ, образів) не мають вираженого механізму, який дозволив би стверджувати про можливість передачі інформації та формування спеціальної системи знань спортсменів. Їхній вплив на теоретичну підготовленість спортсменів пов'язаний переважно із пошуком вже існуючої в системі знань спортсмена інформації, яка повинна забезпечити ефективне проведення спортсменом змагальної діяльності та реалізацію завдань системи їх багаторічної підготовки.

Методичні вимоги до вербальних методів [8, 9]:

- науково-обґрунтований відбір інформаційного матеріалу й оцінювання його результативної значущості;

- логічна послідовність та верифікованість знань, що забезпечує систематичність сприйняття та їх усвідомлення;

- чіткість і доступність викладу, що сприяють засвоєнню знань та створенню основи для усвідомлення узагальнень й висновків;

- образність, емоційність та правильність способу викладу, що полегшуватимуть сприйняття й осмислювання, викликатимуть інтерес і залучатимуть увагу спортсменів до основних опорних точок інформації;

- урахування індивідуальних особливостей спортсменів для поступового ускладнення способу викладу та змісту матеріалу тренером на послідовних етапах багаторічного спортивного удосконалення.

Наочні методи теоретичної підготовки пов'язані з показом сукупності прийомів, дій і засобів, за допомогою яких у спортсменів створюється наочний образ предмета чи явища, яке вивчають та формують конкретне уявлення про нього. Ми погоджуємося із більшістю спеціалістів, які визначають два основних види показу: ілюстрування і демонстрування [4, 5, 9]. Властивістю першого методу є відсутність динамічності змістової частини. Це забезпечується такими засобами, як: зображення, плакати, схеми, таблиці, умовні моделі, муляжі, малюнки тощо. При цьому використання методу ілюстрування має додаткове професійно-орієнтоване навантаження для суб'єкта формування знань (тренера).

Загальна характеристика другого методу теоретичної підготовки (демонстрування) пов'язана із динамічністю показу. На сьогодні в межах методу демонстрування створено низку новітніх засобів, в основі яких використано мультимедійні технології [1, 2, 4]. Технологічні засоби створюють можливість моделювання будь-якого процесу або ситуації, вибір найбільш оптимальних варіантів розв'язання ситуації змагальної діяльності чи тренувального процесу, що, відповідно, значно розширює можливості наочних методів.

Ефективність показу повинна забезпечуватися дотриманням таких методичних вимог [8]:

- чітке визначення мети і предмета показу пов'язане із зосередженням уваги спортсменів на предметі показу або на відповідному його елементі;

- забезпечення оптимальних умов спостереження для спортсменів із дотриманням такої послідовності: загальний показ усіх елементів – повторення окремих елементів – акцентування уваги на ключових елементах;

- відповідність темпу, пояснень елементів, їх швидкості та залучених засобів демонстрування предметів чи явищ показу;

- відповідність засобів, методики, елементів показу структури та змісту тренувального заняття

(його частини) та змісту системи знань спортсменів на визначеному етапі багаторічної підготовки;

– умотивованість, диференційованість та комплексність застосування методу показу.

Варто наголосити, що найбільшого ефекту із використання вербальних та наочних методів теоретичної підготовки варто очікувати при їх раціональному поєднанні та дотриманні інших методичних вимог, що обґрунтовані та широко представлені в науковій і методичній літературі.

Висновки. Використання в теоретичній підготовці спортсменів груп вербальних та наочних методів обумовлене константами обсягу, ґрунтовності, інформативності, що наявні за умов використання будь-якого із визначених методів, та незалежно від особистісних характеристик суб'єкта передачі знань.

До групи вербальних методів належать ті, які безпосередньо та опосередковано впливають на теоретичну підготовленість спортсменів що пов'язане із об'єктивними чинниками та можливостями конкретних методів впливати на сприймання та усвідомлення спортсменами інформації.

Наочні методи теоретичної підготовки пов'язані з показом сукупності прийомів, дій і засобів, за допомогою яких у спортсменів створюється розуміння наочного образу предмета чи явища, яке вивчають та формують конкретне уявлення про нього.

Перспективи подальших досліджень передбачають обґрунтування значення та змісту інших груп методів в системі теоретичної підготовки спортсменів.

Список літератури

1. Арпино М. Образовательные программы в спорте / Марко Арпино / Наука в олимпийском спорте. – 2011. – №1/2. – С. 32–41.
2. Базалук О. Філософія освіти : навч. -метод. посіб. / О. Базалук, Н. Юхименко. – К. : Кондор, 2010. – 238 с.
3. Горбунов Г. Д. Психопедагогика спорта / Г. Д. Горбунов. – М. : Физкультура и спорт, 1986. – 208 с.
4. Давыдовский А. Г. Проблемы спортивного медиаобразования / А. Г. Давыдовский, А. В. Пищова // Современный олимпийский и паралимпийский спорт и спорт для всех : материалы XII Междунар. науч. конгр. – М., 2008. – Т. 3. – С. 26–27.
5. Кадемія М. Ю. Інтерактивні засоби навчання: навч. -метод. посіб. / М. Ю. Кадемія, С. О. Сисоєва. – Вінниця : Планер, 2010. – 217 с.
6. Келлер В. С. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів : навч. посіб. / Келлер В. С., Платонов В. М. – Л. : Українська Спортивна Асоціація, 1992. – 269 с.
7. Пітин М. П. Організаційно-методологічні основи теоретичної підготовки у спорті : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора наук з фіз. виховання та спорту : спец. 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт» / Пітин Мар'ян Петрович ; ЛДУФК. – Л., 2015. – 35 с.
8. Пітин М. Теоретична підготовка в спорті : монографія / Мар'ян Пітин. – Л. : ЛДУФК, 2015. – 372 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка : [навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти] / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2003. – 528 с.
10. Pityn M. Features of theoretical training in combative sports / Pityn Maryan, Briskin Yuriy, Zadorozhna Olha // Journal of Physical Education and Sport. – Pitesti, 2013. – Vol. 13 (2). – P. 195–198.

УДК 796. 015

ВЕРБАЛЬНЫЕ И НАГЛЯДНЫЕ МЕТОДЫ В ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ СПОРТСМЕНОВ

Брискин Ю. А., Питын М. П.

Резюме. В статье обосновано значение и содержание вербальных и наглядных методов в теоретической подготовке спортсменов. Установлено, что использование в теоретической подготовке спортсменов групп вербальных и наглядных методов обусловлено константами объема, обоснованности, информативности независимо от личностных характеристик субъекта передачи знаний. В группу вербальных методов включены те, которые непосредственно или косвенно влияют на теоретическую подготовленность спортсменов, что связано с объективными факторами и возможностями конкретных методов влиять на восприятие и осознание спортсменами информации. Наглядные методы теоретической подготовки связаны с показом совокупности приемов, действий и средств, с помощью которых у спортсменов создается понимание образа предмета или явления, которое изучают и формируют конкретное представление о нем.

Ключевые слова: методы, вербальные, наглядные, теоретическая подготовка, спортсмены.

UDC 796. 015

Verbal and Visual Methods in Sportsmen Theoretical Training

Briskin Yuriy, Pityn Maryan

Abstract. According to the regularities of the educational and training process in sport is actual the sequence on which are formed knowledges and ideas that are implemented by theoretical training and further on their basis are formed abilities and skills.

Theoretical knowledge obtained at different stages of long-term training, belong to the system of sportsmen values, form the prerequisites for successful establishment and maintenance of sportsmanship and harmonious development of personality.

Aim of the research: to justify the value and content of verbal and visual methods in sportsmen theoretical training.

Results. Theoretical training methods are defined by the presence of objective and subjective parts. The first of these is determined by constants that are available if one of the defined methods is used and regardless of personal characteristics of the subject of knowledge transfer (coach). They can enroll amount, circumstantiality, informative, scientific of the knowledges, features of sportsmen contingent and others. Other (subjective) part of method is identified with features of the organization of the knowledge transfer that are resulting from the features of the subject (coach), specific conditions which allow to reveal personal creativity, individual approach, etc. So are defined groups and separate methods of theoretical training.

Group of verbal methods include those methods that that directly affect the theoretical training of sportsmen (lecture, explanation, story, conversation) and those that indirectly affect (exclamation, hint, indication, remind, etc.). This conventional division is related with objective factors (duration, circumstantiality, information, etc.) and abilities of certain methods to influence on perception and awareness of information by sportsmen.

Visual methods of theoretical training are related with the totality of actions, techniques and the means by which sportsmen creates a visual image of an object or phenomenon which is studied and form a concrete idea about it. We agree with most experts that define two main types of display: demonstration and illustration. The feature of first method is the absence of dynamicity of the content part. This is achieved by such means as: images, posters, charts, tables, conditional models, models, drawings, etc. The use of the illustrating method gives additional professionally oriented load for the subject of knowledge formation (coach).

Are defined main methodological requirements for verbal and visual methods in sportsmen theoretical training, including:

- scientifically based information material selection and assessment of its effective significance;
- logical consistency and verification of knowledge that ensures systematic perception and awareness;
- consideration of the sportsmen individual features for the gradual complication of presentation and content of the material by coach on consecutive stages of long-term sportsmen training;
- accordance of the tempo, explanations of the elements, its speed and used means of demonstration of objects or phenomena;
- accordance of means, methodic, elements of structure and content of the training sessions (or its part) and content of knowledge systems of sportsmen at defined stage of long-term training;

Keywords: methods, verbal, visual, theoretical training, sportsmen.

Стаття надійшла 27.11.2015 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування